

Απόστολος Λιόλιος

*Νέο Σούλι
Το χρονικό της 10ης Φεβρουαρίου 1949*

Θεσσαλονίκη, Φεβρουάριος 2009

Εισαγωγή - Γενικά

Συμπληρώνονται σε λίγες μέρες εξήντα (60) χρόνια από τα γεγονότα που σημειώθηκαν στις 10 Φεβρουαρίου του 1949, με αφορμή την κατάληψη του χωριού μας από τους αντάρτες και τις φονικές συγκρούσεις που ακολούθησαν κατά την απώθησή τους από τον εθνικό στρατό.

Προσπάθησα σήμερα να καταγράψω τα γεγονότα, όπως τα είδα με τα παιδικά μου μάτια και να μεταφέρω, όσο πιο πιστά γίνεται, την ατμόσφαιρα που επικρατούσε τότε στο οικογενειακό και ευρύτερο συγγενικό περιβάλλον και να περιγράψω ταυτόχρονα και τα συναισθήματα που μας διακατείχαν εκείνες τις στιγμές.

Αν και πέρασαν από τότε έξι δεκαετίες, έχω ακόμη έντονη την ανάμνηση των γεγονότων, τα οποία έζησα προσωπικά και τα οποία εντάσσω θεματικά σε μια χρονική ακολουθία τριών ημερών. Τα καθαρά στρατιωτικά γεγονότα δεν τα γνωρίζω και δε θα ασχοληθώ ιδιαίτερα με αυτά. Παραθέτω, όμως, ενδεικτικά, δημοσιεύματα εφημερίδων της εποχής εκείνης, για να έχει ο αναγνώστης ολοκληρωμένη εικόνα των γεγονότων.

Θέλω να ευχαριστήσω θερμά το φίλο καθηγητή Αναστάσιο Μπέγκο, ο οποίος μου έδωσε την ιδέα για τη συγγραφή του κειμένου αυτού και από τον οποίο όλοι περιμένουμε να φωτίσει τα γεγονότα των ημερών, προσεγγίζοντας αυτά με τη ματιά του ιστορικού - ερευνητή.

Ευχαριστώ, επίσης, το φίλο δικηγόρο Πασχάλη Καρύδα για τις διευκρινίσεις που μου παρείχε ως προς την χρονική ακολουθία των γεγονότων.

Η πρώτη μέρα (Γέμνη 10 Φεβρουαρίου 1949)

Το ημερολόγιο έγραφε 10 του μηνός Φεβρουαρίου 1949. Κάποια ώρα, νωρίς το πρωί, εμφανίστηκαν από το πουθενά αντάρτες στο χωριό. Δυο δυο ή τρεις τρεις περιέτρεχαν τους κεντρικούς δρόμους αρματωμένοι, με τις στολές τους και τα σακιά τους με τα εφόδια.

Γρήγορα τα νέα, που έτρεχαν τότε με την ταχύτητα της πυρκαγιάς και μεταδίδονταν σε όλο το χωριό, έλεγαν ότι αντάρτες "χτύπησαν" την προηγούμενη νύχτα την πόλη των Σερρών. Οι άντρες έσπευδαν να εξαφανιστούν σε υπόγεια (ίσμπες) ή σε κελάρια και άλλες κρυψώνες πρόχειρες, με σκοπό να αποφύγουν τη σύλληψη και τη βίαιη στρατολόγησή τους στο αντάρτικο, όπως γινόταν συχνά τότε. Μπορώ, μάλιστα να θυμηθώ ότι για το λόγο αυτό η θεία Φανούδα (Φανή Γιαννούλη), αδελφή της μητέρας μου, φυγάδευε τα βράδια συχνά στις Σέρρες την κόρη της Δέσπω, η οποία ήταν τότε σε ηλικία κατάλληλη για αρπαγή. Το ίδιο γινόταν και με άλλες κοπέλες του χωριού.

Ύστερα από γρήγορες, σιωπηλές συνεννοήσεις και νοήματα, ο πατέρας μου (Γεώργιος Απ. Λιόλιος) και ο αδελφός του (Δημήτρης Λιόλιος) επέλεξαν να κρυφτούν σε μια πρόχειρη κρυψώνα πίσω από το σπίτι μας, σε μια εσοχή που σχηματιζόταν από τους πληθόχτιστους τοίχους της κατοικίας μας και της περιφραξης του περιβόλου της οικίας Ζαχαρόπουλου.

Αυτή η αδιέξοδη εσοχή προστατευόταν κατά την είσοδό της από το χοντρό κορμό μιας γέρινης συκιάς. Για να έχει κανείς πρόσβαση στη φυσική αυτή κρυψώνα (ορμίδα), έπρεπε να περάσει, ανασκώνοντας τα αγκαθωτά κλαδιά μιας ροδιάς, στην άκρη της αυλής, και από εκεί να περπατήσει, ακροβατώντας στις παρυφές της στέρνας που είχαμε για τον κήπο, πριν φθάσει στο ύψος της συκιάς.

Το μέρος αυτό είχε το πλεονέκτημα ότι εκεί οι δύο άντρες θα μπορούσαν εύκολα να δέχονται προμήθειες από τους δικούς τους (τρόφιμα, νερό, κτλ.) και παράλληλα να έχουν πληροφόρηση για τα γεγονότα που λάμβαναν χώρα, δεν πληρούσε, όμως, τους όρους ασφαλείας που απαιτούσαν οι περιστάσεις.

Δεν ήταν η πρώτη φορά κατά την οποία αντάρτες "πατούσαν" το χωριό. Γνώριμα σημάδια στα αφτιά των συγχωριανών μας ήταν οι μανιασμένες υιλακές των σκυλιών μέσα στη νύχτα, όταν αυτοί γλιστρούσαν σαν σκιές μες στα σκοτάδια και συντόνιζαν τις ενέργειές τους με συνθηματικά σφυρίγματα και κοφτές εντολές των οδηγών τους.

Όμως, αυτή τη φορά υπήρχε διάχυτη στην ατμόσφαιρα η αίσθηση ότι κυφορούνταν σημαντικά γεγονότα.

Ραδιόφωνα δεν υπήρχαν τότε, όμως, κατά έναν ανεξήγητο τρόπο, έφταναν στ' αφτιά μας συγκεχυμένες πληροφορίες για κινήσεις του εθνικού στρατού που ερχόταν, για να απωθήσει τους αντάρτες.

Μέσα σ' αυτό το σκηνικό της αναμονής και του φόβου είδαμε από το παράθυρο να πλησιάζουν στο σπίτι μας τρεις αντάρτισσες. Χτύπησαν την πόρτα του σπιτιού μας, που πρέπει να σημειωθεί εδώ ότι μας έμπαζε κατ' ευθείαν στο μοναδικό δωμάτιο που αποτελούσε την οικογενειακή μας εστία. Ζήτησαν από τη μητέρα μου (Ευαγγελία Λιόλιου), που την αποκαλούσαν "συναγωνίστρια", να τις επιτρέψει να πληθούν και να χτενιστούν. Ενώ η μητέρα μου ζέσταινε νερό σε μια πρόχειρη κουζίνα που χρησιμοποιούσε για μαγειρείο, αυτές απαηλάχθηκαν προσωρινά από τη βαριά τους εξάρτυση και ακούμπησαν τα τουφέκια και τα σακίδια τους παράμερα.

Φορούσαν όλες φθαρμένες στρατιωτικές στολές και στο κεφάλι τους είχαν το δίκωχο με τις ενδείξεις Δ.Σ. (Δημοκρατικός Στρατός).

Ήταν ευγενικές και ρωτούσαν τη μητέρα μου πού είναι ο άντρας της. Απαντούσε ψύχραιμα ότι είχε πάει στις Σέρρες, για να κάνει προμήθειες, αλλήλα τα γεγονότα τον πρόλαβαν και, ως φαίνεται, αναγκάστηκε να διανυκτερεύσει εκεί.

Ενθαρρυμένη η μητέρα μου από τις ήπιες αντιδράσεις και τη φιλική τους διάθεση, τις ρωτούσε αν ήταν χριστιανές και αν πιστεύουν στο Θεό, για να παίρνει αόριστες και διαφορούμενες απαντήσεις.

Αφού πλήθηκαν και χτενίστηκαν, ασειεύτηκαν μπροστά στον καθρέπτη που τους έφερε, κάνοντας διάφορα σχόλια και παίζοντας με τα τσουλούφια τους.

Ύστερα, με την ίδια πάντα λεπτότητα και ευγένεια, ρώτησαν αν υπήρχε σπιτικό φαγητό, για να φάνε. Η μητέρα μου, χρησιμοποιώντας με φειδώ και με μέτρο όσες δυνάμεις της είχαν απομείνει, προσπάθησε να χειρισθεί την κατάσταση όσο καλύτερα μπορούσε.

Τις έδωσε από ένα πιάτο φασόλια με μερικές φέτες ψωμί. Ευχαρίστησαν και σχολίασαν με θέρμη ότι τους θύμιζε το φαγητό των μητέρων τους. Δεν είχαν αγωνία ούτε εκνευρισμό και έδειχναν σιγουριά και αισιοδοξία. Ευχαρίστησαν ξανά και έφυγαν, αφού πήραν μαζί τους ένα δυο καρβέλια ψωμί.

Η μέρα ήταν ανήσυχη και ο φόβος είχε φωλιάσει στις ψυχές μας. Σιγανές κουβέντες στο σπίτι, αόριστε αναμονές και αισθήματα αγωνίας και ανημπόριας.

Ήμουν τότε ένδεκα (11) ετών. Αν κρίνω από τα γεμάτα δυσπιστία και επιφύλαξη βλέμματα των δύο μικρότερων αδερφών μου, συνείδηση του τι πραγματικά συνέβαινε εκείνες τις ώρες είχε όχι μόνο η μεγαλύτερη από τις τρεις αδελφές μου (η Στέλλα), που ήταν δύο χρόνια μικρότερη από μένα, αλλά και οι μικρότερες που ήταν σχεδόν νήπια. Καταλάβαιναν και αυτές αόριστα ότι κάτι πολύ ισχυρό είχε διαταράξει απότομα την οικογενειακή μας γαλήνη.

Την έξαψη και τις συγκινήσεις της δύσκολης μέρας απάληνε το τρεμουλιαστό φως από το καντηλάκι που άναβε η μάνα μας μπροστά στο εικονοστάσι.

Οι εφημερίδες της εποχής εκείνης είχαν τις ακόλουθες ανταποκρίσεις:

"ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ", Πέμπτη 10 Φεβρουαρίου 1949.

"Την νύκτα της Τρίτης προς χθες δυνάμεις συμμοριτών, ενισχυμένη και υπό πυροβολικού απειειράθη να προσβάλλει τας Σέρρας. Εναντίον της πόλεως ερρίφθησαν περί τα 15 έως 20 βλήματα πυροβολικού, μια δε μικρομάς σαμποτέρ, κατά την πρώτην φάσιν του αγώνος, κατώρθωσε να εισδύσει εις την νοτιοδυτικήν άκραν της πόλεως, συνοικία Καμινίκια. Γενομένη όμως αμέσως αντιληπτή, εξεδιώχθη υπό στρατιωτικού τμήματος, πριν καν προβή εις εκδήλωσιν ενεργείας τινός."

"ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΒΟΡΡΑΣ", Πέμπτη 10 Φεβρουαρίου 1949.

"Προχθές την νύκτα, συμμοριτικές δυνάμεις μεθ' ενός πυροβόλου προωθήθησαν διά των ύπερθεν των Σερρών ορέων πόλιν και έβαλλον κατ' αυτής 15 έως 20 βλήματα πυροβολικού. Ταυτοχρόνως, μικρομάς σαμποτέρ διεισδύσασα εις την νοτιοδυτικήν άκραν της πόλεως, προς την συνοικίαν Καμινίκια επεχείρησε να ενεργήσει καταστροφάς. Λόγω, όμως αμέσου προσβολής υπό στρατιωτικών τμημάτων, απέτυχον και εξεδιώχθησαν. Συνελήφθησαν 12 συμμορίται και ανευρέθησαν τρεις νεκροί. Αι εθνικαί δυνάμεις αναλαβούσαι αμέσως την πρωτοβουλίαν καταδιώκουν τους επιδρομείς προς τα βορείως των Σερρών όρη".

Κάπως έτσι, ξημέρωσε η 10η Φεβρουαρίου, Χαραλάμπους του Ιερομάρτυρα, μια μέρα που προοιωνιζόταν πολλή και σημαντικά γεγονότα.

Έχω έντονη την ανάμνηση πως είχε ξημερώσει μια ζεστή, ηλιόλουστη μέρα, με έναν πεντακάθαρο γαλανό ουρανό. Αν είχες παραβλέψει ότι το ημερολόγιο έδειχνε μήνα Φεβρουάριο, θα πίστευες ότι πάνω από το χωριό είχε ξημερώσει μια γλυκιά, χλιαρή, μαγιάτικη μέρα.

Πολύ πριν από το μεσημέρι, βοιές του πυροβολικού και των όημων έδειχναν ότι η επιχείρηση είχε αρχίσει από τα νοτιοδυτικά. Μια νέα γυναίκα, στην άκρη του χωριού, μαθαίναμε ότι τραυματίστηκε από θραύσματα όημου που έπεσε στην αυλή του σπιτιού της.

Λίγο αργότερα ακούστηκε και ο βόμβος των αεροπλάνων που με χαμηλές πτήσεις έριχναν με τα πολυβόλα μέσα στο χωριό, στοχεύοντας τους αντάρτες, που ήδη είχαν οργανωθεί και αντιστέκονταν. Οχυρωμένοι κάτω από την τσιμεντένια γέφυρα μπροστά από το αρχοντικό του Ζαχαρόπουλου, τριάντα μέτρα πιο πάνω από το σπίτι μας, βλήπαμε μια συστάδα ανδρών με ισχυρά πολυβόλα (μυδραλιοβόλα) που απαντούσε με καταγιστικά πυρά στα πλήγματα που δεχόταν από αέρος. Σημάδια από τους πολυβολισμούς μπορούσε να διακρίνει κανείς πάνω στη γέφυρα, μέχρι που αυτή γκρεμίστηκε. Σημάδια της μάχης έβλεπε ο κόσμος για πολύ καιρό αργότερα και στο Δημοτικό Σχολείο, οι τοίχοι του οποίου ήταν διάτρητοι από βλήματα, ενώ εδώ και κει μεγάλες τρύπες είχαν ανοίξει στην πρόσοψη μεταξύ του πρώτου ορόφου και του υπογείου από βαριά πυροβόλα.

Άλλοι αντάρτες με αντιαρματικά όπλα (μπαζούκας) ανέβαιναν ακροβολισμένοι και με προφύλαξη στο λάκκο που διασχίζει το κέντρο του χωριού (τότε ήταν ασκεπής) και προωθούνταν προς τα βόρεια, εγκαταλείποντας την πρώτη γραμμή άμυνας που είχε οργανωθεί στο Δημοτικό Σχολείο.

Πυρακτωμένοι, βαριοί κάηκες απελευθερώνονταν από τα κλείστρα των πολυβόλων που έφεραν τα αεροπλάνα και, αφού έπεφταν με πάταγο πάνω στις λαμαρίνες του σπιτιού, κυλούσαν στο έδαφος της αυλής ή στο λάκκο κάτω από το σπίτι μας.

Ταυτόχρονα, πυκνά πυρά όημων και πυροβολικού ακούγονταν όλο και πιο κοντά. Όλα τα σημάδια έδειχναν ότι η αντίσταση των ανταρτών στα νότια του χωριού είχε καμφθεί και υποχωρούσαν προς την έξοδο από τα βόρεια, για να διαφύγουν προς το βουνό.

Προς το μεσημέρι, νομίζω, άρχισαν να ακούγονται και οι ερπύστριες των αρμάτων μάχης που έζωναν το χωριό από ανατολικά και δυτικά σε σχήμα λαβίδας.

Κάτω από μια τέτοια πρωτοφανή δύναμη πυρός που είχε συγκεντρωθεί στην περιοχή ήταν καταδικασμένη σε αποτυχία κάθε αντίσταση του εχθρού. Αυτός ήταν και ο λόγος για τον οποίο οι αντάρτες υποχωρούσαν, μάηλον ασύντακτα, προς τα βόρεια.

